

Supporterrock i Sverige

[Dan Porsfelt](#)

Institutionen för samhällsvetenskap, Växjö universitet

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org (ISSN 1652-7224) 2005-09-14

Copyright © Dan Porsfelt 2005. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Under senare decennier har svensk supporterkultur utvecklats och kontinuerligt förändrats. I denna artikel fokuserar jag en dimension av supporterkulturen och då endast en aspekt av denna: rock- eller musikdimensionen. Artikeln är en första kort beskrivning av och berättelse om förhållandet mellan fotboll, rock och samhälle, och mer specifikt om band eller artister som existerar i symbios med fotbollsklubbar och dess supportrar. Artikeln inleds med en kort genomgång av tre perspektiv på supporterskap. Därefter behandlas tre olika analytiska teman och tre olika band/artister sammankopplade med tre fotbollsklubbar, AIK, Djurgårdens IF och Hammarby IF.

Supporterskap

Identitetsskapande och globalisering

Det finns många möjliga infallsvinklar på temat supporterskap. Text kan identitetsskapande vara ett sådant. Det är ställt utom tvekan att den känslomässiga, tidsmässiga och uttrycksmässiga anknytningen till en (fotbolls)klubb kan såväl vara uttryck för en klassmässig, social eller geografisk position, där identifikationen med en viss klubb så att säga insups med modersmjölken. Född i Östra London? Ja då *är* du West Ham (eller möjligen Leyton Orient). Uppväxt i Torinos innerstad? Ja då *är* du FC Torino. Inte Juve, det är ju bonnläpparna från småstäderna runt om. Exempelen kan mångfaldigas. Å andra sidan hävdar många att det senmoderna samhället och den medieglobalisering vi sett leder till att lokal identifikation minskar och öppenheten för bricolerande eller distanserad identifikation med, säg FC Barcelona eller Real Madrids "Galacticos", eller Manchester United skulle vara mer aktuell och viktigare än den lokala förankringen. Förvisso tror jag att det finns en poäng i detta. Det finns denna typ av tendenser, där barn springer omkring i Ronaldotröjor i såväl Calcutta, Shanghai som Lammhult. Som Giulianotti och Robertson (2004: 551) konstaterar existerar sådana "självuppfunna virtuella diaspora" som en del i en mer övergripande globaliseringsprocess. Men, jag är övertygad om att just den motsatta tendensen också existerar, samtidigt.

Detta motsäger inte heller Giulianotti och Robertson; de applicerar det inom japanskt affärsliv en gång myntade globaliseringsbegreppet (Giulianotti & Robertson 2004: 549) för att illustrera fenomenet. I korthet är globalisering ett begrepp som ”helps to explain how the symbiosis of the local and the global differs according to particular cultural circumstances” (ibid). Jag hävdar att vi inom svensk, nordisk och europeisk fotboll kan hitta också denna tendensen, bland den publik som faktiskt besöker arenorna, och i allt högre omfattning. (En generalisering som inte håller för hela Sverige eller alla nordiska eller europeiska länder; jag är medveten om att det existerar undantag.)

I korthet, således: globaliseringens båda dimensioner, globalisering och lokalitet, är aktuella, i form av en ökad identifiering med det lokala (laget) i andra delar av vårt samhälle. Ibland i form av globalt spridda genomslag – mer eller mindre globaliserade – d v s lokalt rekonstruerade av globalt spridda aspekter av fotbollen och dess kultur. Men, jag tror också att detta kan ta formen av lokalt motstånd mot ”de andra” och förhållande av den egna lokala sfären. En av de få vetenskapliga studier av fotbollssupportrar och deras värderingar som gjorts konstaterar att speciellt bland mer engagerade supportrar fanns en, för forskarna, förvånansvärt stor lokal stolthet och identifikation med staden och platsen, där fotbollslaget blev den viktigaste katalysatorn för och manifestationen av detta (Tapp & Clowes 2000: 1256).

Kommersialisering och kommodifiering – en del av upplevelseekonomin?

En annan infallsvinkel på supporterskap kan vara kommersialisering. Entreprenörskaps-litteraturen svämmer, efter Pine & Gilmores (1999) inflytelserika bok *The Experience Economy*, över med tankar och pekpinnar om hur idrotten är en del av en ”upplevelseindustri” (likt musikindustrin eller turistindustrin). I Sverige har de senaste 10-15 åren detta framför allt fått ett genomslag inom ishockeyn. Kanske initierat med Globenbygget, men absolut accentuerat i form av uppförandet av nya ”upplevelsearenor” i Karlstad, Linköping, Jönköping och (kanske) i Malmö. Det manifesteras i ”NHL-liknande” namn på klubbarna: Malmö IF blir MIF Redhawks, Växjö Hockey Club blir Växjö Lakers (sic) och Västra Frölunda blir...Frölunda Indians. De flesta lag i dagens högsta serier har varit utsatta för just detta, i syfte att attrahera den upplevelsekåta medelklassfamiljen med stålar på fickan att köpa såväl popcorn som amerikainspirerade souvenirer. Identifikation genom konsumtion. Det intressanta är att när det gäller föregångaren, Stockholm och Globen, så har dessa försök att omskapa klubben och föreningen som grund för identifikation (och då givetvis konsumtion) fått helt motsatt effekt. Försök till namnbyten (Djurgården Lions) har bojkottats och buats ut av de egna supportrarna. Amerikainspirerade publikvärmare (också Djurgården med den s k Pajas-Peter) har lett till proteststormar och bojkotter bland anhängarna. Klubben som en vara (Hammarby och AIK) uppköpta av mer eller mindre seriösa utländska investerare som ett affärsprojekt bland andra har motarbetats och lett till avståndstagande. Spelarnas professionalisering och närmast obefintliga klubblojalitet (eller känsla för övergångar hos konkurrerande föreningars ”VD’ar” eller sportchefer) har lett till i förstone protester och sedermera avståndstagande och en blasérad inställning. Summan av den kommersialiserade varufieringen av och varumärkesfixeringen inom ishockeyn har i Stockholm lett till ett om inte fullständig, så åtminstone mycket märkbar, distansering till hockeyklubbarna AIK, Djurgården och Hammarby. Detta har också fått sportliga konsekvenser vilket gör att Hammarby knappast har resurser att komma tillbaka till elitserien, AIK degraderats

till motsvarande division 2 och Djurgården tappat stora delar av sin publik. Faktum är att de tre lagens sammanlagda publik i år en vanlig match totalt kunde summeras till ca 6000 åskådare – totalt. Globen rymmer 13 850 åskådare. Istället har publiken flockats kring respektive klubbs fotbollslag, som numera i snitt drar mer än 40 000 åskådare per omgång sammanlagt.

Jag gör mig inga illusioner om att kommersialiseringstendenserna inte har påverkat fotbollen i Sverige eller Stockholm. Långt därifrån, det är närmast inbyggt i konceptet. Men, trots det förefaller det mig som att de tre stora klubbarna i staden inte sålt ut sin själ på kommersialismens altare till den milda grad som skett inom ishockeyn. Vad detta beror på är svårt att säga och inget jag utreder här, jag nöjer mig med en allmän reflektion i den riktningen.

Huliganism, casuals och våld

Huliganismen då, undrar vän av ordning. Ja, det är givetvis också en möjlig infallsvinkel på supporterskapet. Som Andersson (2002) illustrerar är det ingen ny företeelse. Inte heller utomlands (se t ex Giulianotti och Armstrong (2002) för en genomgång). Våld i samband med idrottsevenemang är inte något ovanligt, historiskt sett. Men om vi med huliganism menar våldshandlingar där åtminstone den ena gruppen eller parten ingår i ett mer organiserat sammanhang, där våld mot andra är en central del i organisationens kultur, som en grund för identifikation, då är det ett mera sent fenomen i Sverige. I Sverige är det framför allt i Stockholm, med tre stora lag och supporterskaror som vi hittar detta först, någon gång i slutet av 1970 talet då de tre "klackarna" Bajen Fans, Black Army och Blue Saints alla hade bildats. Jag fokuserar här på dessa, då jag känner den scenen bäst och behandlar dem utförligt senare i artikeln. Inspirerade av engelsk läktarkultur och då givetvis också de våldsamer som hade tagit fart på och kring brittiska fotbollsarenor sedan slutet av 1960-talet där hard mods och skinheadgrupper bland supportrar till de olika lagen var tongivande i mer eller mindre väl organiserade attacker mot motståndarsupportrar. Under sent 1970-tal och första halvan av 1980-talet förekom mängder av sammanstötningar mellan dessa olika grupper och med grupper från landsorten (Västerås SK, GAIS och IFK Göteborg i fotboll och Färjestad (Karlstad), Brynäs (Gävle), Södertälje och Vita Hästen (Norrköping) i ishockey). Några av dem uppmärksammades i media (t ex Brynäs-Djurgården våren 1982) men många gick tämligen spårlöst förbi. På Stockholmsderbyn var dock våldet mellan supportergrupper i stort sett alltid aktuellt. En viss naivitet, som när Blue Saints och Black Army placerades på samma ståplatsläktare på Råsunda, eller där Blue Saints och "lilla" Bajenklacken stod bredvid varandra på Råsundas övre norra läktare, existerade dock ännu. Det säger sig självt att detta ledde till våld mellan grupperna.

Åren gick och tydliga kulturella gränser mellan de tre klackarna skapades, även om de givetvis också måste sägas ingå i samma mer generella supporterkultur. Händelser blev berättelser och olika mytologier skapades. Olika artefakter som ramsor (om fienden), symboler (inte sällan relaterade till fienden eller fiendskapet) och praktiker som t ex mejslar ut olika zoner att vistas inom i samband med match eller fest, där vissa krogar är Gnagar-, Bajen-, eller Djurgårdskrogar, etableras och befästs över tid. Giulianotti & Armstrong (2002: 212) konstaterar också att platsen och den egna "territoriet" är en viktig ingrediens i såväl supporter- som huligankulturer, om än i det senare fallet på ett mer plastiskt, flexibelt sätt.

För att kort återkoppla till globaliseringstemat som berördes ovan kan konstateras att "avterritorialisering" i form av en losskoppling av de mest kommersialiserade transnationella "företagsklubbarna" (t ex Manchester United) från det lokala ursprunget, där t ex hemmamatcher kan spelas i andra städer, länder eller kontinenter för att sprida varumärket och bredda supporterbasen, redan är en verklighet (Giulianotti & Robertson (2004: 553).

Återgår vi till huliganismen som infallsvinkel så kan konstateras att samtliga tre stockholmsklackar innefattade "hårda" eller "våldsamma" grupper av individer. Till exempel fanns i Hammarbyklacken i början av 1980-talet den s k Sättraligan och "Kravall-Jonny". Grupper och individer som av Hammarbyare själva och andra grupperingar var mer eller mindre välkända som våldsamma. Skinheadkulturen hade börjat komma till Sverige och blev tydlig i dessa sammanhang, och med denna också en ökad symbolisk våldsamhet. Du kunde t ex ha bajentröja, vara rakad och ha kängor, men på bortamatchen bli granskad av centrala individer i bajenklacken genom att bli stampad på tårna och få höra att "Du är inte med i partit! Du har inga stålhätter!".

Under 1990-talet utvecklades i samtliga klackar s k "firmor", d v s väl sammansvetsade grupper av supportrar som regelmässigt slåss mot motsvarande grupperingar i andra lag för att hävda sin egen grupp status i en firmornas hierarki, skydda medsupportrar, eller klubbens färger. Hammarbys förvisso kanske mindre organiserad än AIK's Firman Boys och Djurgårdens Baby Firman/Järngänget. Under senare delen av 1990-talet och tidiga 2000-talet har dock samtliga dessa lags supportergrupperingar utvecklat "firmor" efter brittisk casualförebild. Detta på basis av personliga relationer genom resor till och kontakter med andra lags firmor. Media, i form av böcker, musik, och senare mängder av internetsajter dedikerade till huliganism eller *casual culture* är dock en minst lika viktig faktor i spridningen av detta. I inte så liten grad har detta utvecklats till en form av mode, spritt och existerande i Öst- såväl som Västeuropa, och numera faktiskt även i USA. (En parallell och delvis gemensam kulturell utveckling kan ses i form av Ultras, som framför allt utvecklats i de latinska länderna.)

Supporterskap och musik

Det finns utan tvekan fler ingångar till att studera supporterskap än de tre jag mycket kortfattat nämnt ovan. Samtliga ovannämnda aspekter har mer eller mindre utförligt och mer eller mindre insiktsfullt också diskuterats och studerats akademiskt. Något som mig verligen inte alls har fokuserats i Sverige är dock supporterskap och musik. Internationellt finns ett par ansatser till detta, främst genom Redhead (1997) och i någon mån Carrington (1998). Jag vill därför i resten av denna artikel – och delvis mot bakgrund av det jag kortfattat tagit upp ovan – kort beskriva en aspekt av denna dimension: band eller artister som helt eller delvis grad bygger sin repertoar, sina framträdanden, sin image, sitt existenberättigande och sin kommersiella existens på identifikationen med fotbollsklubben och supporterskapet.

Jag vill redan här betona att jag är medveten om att det har skaldats om och till idrottsklubbar sedan mycket länge. Jag är medveten om att under 1900-talet har otaliga låtar komponerats och framförts eller spelats in där artister gör en enstaka insats för "sitt lag". De exempel och artister jag här diskuterar har dock tagit ett steg längre. De hänger helt eller delvis upp sin image och sin existens på tillhörigheten till en lokal klubb.

Det finns från 1970-talet och framåt en mängd exempel på band eller artister som tydligt visat sin identifikation med en viss klubb. Tydligast, tidigt, kanske Oi-bandet Cockney Rejects var kring 1980 och några år framöver. Deras West Ham-sympatier doldes knappast varken i låtval (Forever blowing bubble, klubbens anthem) eller texter till egna låtar (t ex War on the terraces). Det stod tydligt för var och en med minsta insikt i brittisk fotbolls- och supporterkultur att dessa killar var West Ham – och stolta över det. Cockney Rejects spelade inte så många gånger utanför London. Deras spelningar t ex i Birmingham slutade i kravaller. Inte för att de var skinnhuvuden eller påstådda rasister, vilket mediabilden gav vid handen. Faktum är att det på de få spelningarna utanför London blev kravaller då lokala fotbollssupportrar sökte bråk med gruppen och dess medresta fans. Kravallerna var fotbolls- och supporterrelaterade, vilket t ex *Sounds*journalisten Garry Bushell konstaterar (<http://www.garry-bushell.co.uk/oi/index.asp>).

Det tyska punkbandet Die Toten Hosen har under sin långa karriär tydligt både låtmässigt och genom användandet av artefakter som matchtröjor under spelningar visat sin sympati för och identifiering med den tyska fotbollsklubben Fortuna Düsseldorf. Gruppen har med åren rönt stor framgång och därmed också skördat ekonomiska frukter av detta. Fotbollsklubben är sedan ett antal år på dekis men gick i år upp i tyska tredjelijan igen. Die Toten Hosen är en av huvudsponsorerna för klubben (med logotypen på tröjan). Gruppen har också finansierat köp av två spelare till klubben under senare år (www.dth.de). Flera exempel finns.

I Sverige har denna form av symbios varit avsevärt mindre tydlig. Förvisso har artister (från Kisa Magnusson via Kenta, Troublemakers och Thåström till LG i Entombed, och t o m sociologen Mats Trondman) visat sitt stöd för en viss klubb och därmed medverkat med en enstaka låt på olika skivor utgivna av klubbar eller supporterklubbar genom åren. Sedan mitten av 1990-talet har vi dock fått oss till livs ett antal band eller artister som helt eller i hög grad är länkade till olika fotbollsklubbar och deras supporterled. Det är denna form av supporterrock som jag i fortsättningen fokuserar. Tre band kommer att beröras nedan, men det finns för varje klubb flera band i samma genre – supporterrocken.

Tre klubbar – tre band – tre teman

Djurgårdens IF – Coca Carola – identitetsskapande och det lokala

Jag inleder min genomgång med det band som i minst utsträckning byggt sin existens och identitet på kopplingen till klubben, Djurgårdens IF, eller supporterskapet. Det råder förvisso ingen tvekan om några av de nuvarande medlemmarnas engagemang för klubben och historia som supportrar på läktaren under många år. Men, med någon av de övriga medlemmarna är engagemanget mer tveksamt och åtminstone ryktet säger att den fjärde medlemmen är AIK:are i det fördolda. Punkbandet Coca Carola startade i Åkersberga, en nordöstförort till Stockholm, 1986. Det är dock inte förrän 1998/1999 som en mer tydlig koppling till klubben och supportrarna syns. Bandet blev, enligt egen uppgift (<http://www.beatbutchers.com/cocahistoria.htm>) tillfrågade av klubben om de ville spela in låtar till en djurgårds-cd. Skivan kom ut till säsongspremiären 1999 och av tolv låtar är åtta framförda av Coca Carola (även om f d Blue Saints/Järnkaminerna ordföranden Patrik ”Nitton” Asplund, vid tillfället souveniransvarig i DIF, skrivit texten till två av dessa). På skivan finns bil-

der på gruppen drickandes supporterölet Järnkaminernas Guld på supportertrarnas stamkrog Östra Station. Endast en av medlemmarna har dock djurgårdströja på sig på bilden. Bandet har därefter spelat för Djurgårdssupportrar vid många tillfällen och senare också skrivit fler djurgårdslåtar och också givit ut en live-cd inspelad under konsert i Sundsvall inför Djurgårdens bortamöte med GIF Sundsvall 2002. Man har spelat för Djurgårdssupportrar i Kalmar, Borås, Sundsvall, Stockholm (flera gånger) men också på Djurgårdens IF's guldfest 2003. Antalet matchtröjor på bandmedlemmarna på scenen har med tiden blivit fler. Coca Carolas låtar spelas regelmässigt på Järnkaminernas abonnerade pubar i såväl Sverige som utomlands – till hög allsång. Även på hemmaarenan Stockholms Stadion (och faktiskt i några fall på bortaarenor!) spelas Coca Carolas djurgårdslåtar i samband med matchen.

Exempel på låttitlar på Coca Carolas Djurgårdslåtar är:

Vi är Djurgår'n
Järnkaminerna
Min tröja
Vi älskar er
Stadion kokar
Adrenalin
Våran stad vårt lag
Stockholms Stolthet
Promenad

Generellt kan sägas att texterna (uppifrån och ned) handlar om kärleken till laget, klubben, klubbens symboler, supportergruppen och –klubben, ölen med polarna inför match, besvikelser och enstaka euforisk glädje, att blöda för klubben på läktaren och gator och torg, att dränka besvikelsen efter match.

Kort sagt två huvudsakliga teman, klubben och supporterlivet. Men det finns också ett mycket tydligt tredje tema i Coca Carolas djurgårdslåtar: betonandet av det lokala, platsens betydelse och förhålligandet av detta. Det står i bjärt kontrast mot tankarna på avterritorialisering och losskoppling från det lokala, som diskuterats ovan. Istället för texterna tankarna till begreppet topofili (Bale 1998: 271), kärleken till platsen. Vi kan titta på den sistnämnda texten:

Promenad

Jag var ute en dag på söndagspromenad
I kvarter där jag lekte när jag va litet barn
Jag såg människor som skratta och människor som log
Jag såg grabbar spela fotboll och tjejer som fått nog

Jag kom fram till röda borgen från nittonhundratolv
Med gräset så grönt som grönpolerat golv
Jag löste biljett gick till Lidingö och satt
Kände glädjen bubbla jag slängde bort min hatt

Är det fel att sväva i det blå
Även fast vi vet att det inte ska gå
Är det fel att dansa och va glad
Jag vill bara skrika att vi vann idag

Vi gick till puben efter matchen svepte några glas
Dansade och sjöng på krogen Östras kalas
Vi skålade för segern vi gick genom stan
Hånade förlorarna skratta ha ha ha

Jag kom hem som en hjälte somna som en stock
Drömde om segrar drömde om knock
Jag vakna med sötma från segern i mun
Vi ska vinna mera vi ska vara kung

(Text: C Sandgren Musik: Coca Carola, DIF AB 1999)

Betoningen på och förhärligandet av det lokala i form av hembygdsromantisering, betoningen på den långa lokala historien förknippad med hemarenan, förhärligandet av den lokala djurgårdspuben Östra Station utgör exempel på toposfilin i denna rockgenre. Texten avslutas med vandringen hem genom stan, där stan ”är vår”. (Jämför gärna med Beppe Wolgers text *Sakta vi gå genom stan*, insjungen av Monica Zetterlund.) Det råder ingen tvekan om att detta är Djurgårdarens hem och om de starka emotioner av stolthet och glädje detta frammanar. Att det sen är ett par mil till Åkersberga där Coca Carola en gång bildades spelar i detta fall ingen roll.

Hammarby IF – Bajen Death Cult – motstånd mot kommersialisering och styrning

Bajen Death Cult är enligt egen utsago ett *voodoo metal* band och startade 1998. Ibland smått skämtsamt kallas och kallar de sig för ett *hooligan metal* band (à la The Streets och Audiobullys etikettering som *hooligan house*) En av medlemmarna spelar annars i det välkända Stockholmska metalbandet Grand Magus, och två av de andra i det för den bredare publiken mer okända Necrophobic. Bandet är dock stort i sin sub-genre, *death metal*. Bajen Death Cult har för något år sedan släppt en fyraspårs-cd. Den fjärde juni 2005 släpptes en hel cd i samband med en stor fest som Bajen Fans anordnade på Söder i Stockholm.

Bandet har egen hemsida och gästbok och framställer sig själva som en av de olika supportergrupperingar/-fraktioner som existerar utöver den stora, Bajen Fans. Ett litet gäng andra supportrar, utöver själva bandet, finns med i detta sammanhang. Bandets medlemmar presenterar sig i enlighet med den mörkaste metalscenens kutym offentligt som Draugadrottin, Lodbrok, Mjölner och Nidhögg. Vi kan väl anta att det inte är de namn deras föräldrar gav dem. En air av mysticism, ockultism, voodoo, nordisk mytologi och sagovärld blandas med maskulinitet, hammarbyhalsdukar och -fanatism. Bandets [logotyp](#) förenar detta tillsammans med traditionell metalformgivning. En udda blandning må tyckas, men inte så lite uppskattad i supporterleden. Bandet har, likt Coca Carola, spelat flera gånger på olika supporterarrangemang eller bortaresor. Till skillnad från Coca Carolas repertoar finns

inga icke-supporterrelaterade låtar hos Bajen Death Cult. Bandet skulle inte existera utan Hammarby IF eller dess supporterleds existens. Textmässigt kan man säga att de inte har något existensberättigande utan dessa. Muskmässigt handlar det om bredbent *heavy metal* med armering av *power-* och *thrash metal*.

Titlarna på de av bandets låtar som hittills publicerats är:

Vi som glöder
Nidvisa
El Corazón
Alla älskar en bajare
Bajen Death Cult
Träskor diesel och dialekt
Välkommen till Söder

Texternas innehåll liknar Coca Carolas, ungefär samma teman existerar här. Möjligen betonas maskuliniteten mer och det vurnas mer för [tifo](#) i form av pyroteknik m m i samband med match. I Nidvisa häcklas och deklasseras rivalerna AIKare och Djurgårdare kraftigt, vilket inte är lika tydligt i Coca Carolas texter. Likt Coca Carola häcklas också de andra i form av "bönder". Spänningen mellan storstad och landsbygd är ett gammalt tema i supportersverige (Andersson 2002).

Det finns dock ett tema här som inte är framträdande hos Coca Carola: en verbalisering av motstånd mot kommersialism och kommodifiering i den moderna fotbollen och supportersammanhang, där fotbollsförbundspampar och klubbpampar (utan det riktiga hjärtat) med flera agerar på ett sätt som skadar klubben och säljer ut dess själ. Man vänder sig också mot att möjligheterna för supportrarna ("den tolfte spelaren" eller "tolvan" som i citatet nedan) att stödja klubben fullt ut hindras av klubbföreträdare eller fotbollförbundets försök att i högre och högre grad reglera och begränsa publikens handlingsfrihet på läktarna. Detta görs genom att förbjuda symboler (t ex dödsallar) på flaggor och banderoller, genom att försöka styra språkbruket på läktaren, genom att förbjuda delar av läktarspelet som tändandet av bengaler och rökfacklor eller genom att ha en hårdhänt vaktstyrka som hotar, slår och slänger ut folk. Eller också genom att stänga av supportrar från arenan. Dessa problem och åsikter finns i alla de tre lagens supportergrupper, men är kanske mest tydligt formulerat i Hammarbys supporterled. Vi kan i Bajen Death Cults texter hitta mycket av glorifiering av denna förbjudna del av vardagen som supporter, t ex i ett utdrag ur låten *El Corazón*:

För på Söderstadion krossar vi
Och tolvän för ett jävla liv
Här kommer jag alltid förbli
För jag har sålt min själ till Hammarby
Forza Bajen! Forza Bajen! In med bollen Hey Hey!
Bengaliska eldar, pyroteknik, exploderande tifton inget det andra likt, nödraketer, grön rök, fyrverkeri
Det brinner i vårt hjärta för Hammarby!
(Text och musik: Bajen Death Cult 2005)

Hammarbys supportrar, generellt, har sedan början av 1980-talet varit jämförelsevis mest influerade av latinsk supporterkultur, vilket varit tydligt ända sedan orkestern Hägersten Hot Heaven spelade sambamusik på läktaren under finalmatcherna mot IFK Göteborg i allsvenskans slutspel 1982. AIK's supportrar och i högst grad Djurgårdens har mer hållit fast vid den brittiska stilen, där sången är viktigast och pyroteknik eller avancerade koreografier eller användande av trummor på läktaren knappast existerar som på de latinska supporterscenerna.

Som jag nämnde ovan släppte Bajen Death Cult en ny cd den fjärde juni 2005. Jag vill återge ett utdrag ur en av de nya låtarna också, där jag menar att man kan se bandets återspiegling av ett motstånd också mot kommersialisering och kommodifiering av klubb, fotboll och supporterlivet som existerar bland Hammarbys supportrar (och även de andra två klubbarnas supportrar för den delen):

Välkommen till mitt Söder

/.../

Välkommen till mitt söder
Här vajar fanan grön å vit
Å håller du inte på bajen
Så e du inte värd ett skit

Välkommen till mina krogar
Här kitar vi vår bärs och käk
Här tar man livet med en klackspark
För livet e en evig lek

Å låt dom främja oss
Å låt dom sämja oss
Men försöker ni att tämja oss
Kommer vi att stå upp å slåss

Nu ska vi återta vårt Söder, återkalla allt som är vårt
Och ut med alla nyrika valpar, nu ska vi sätta hårt mot hårt
/.../

(Text och musik: Bajen Death Cult 2005)

Förvisso kan man tolka texten som att motståndarsupportrar inte göre sig besvär att beträda "bajenterritoriet" Söder. Bandet själva menar att texten framför allt är riktad mot de nyrikas invasion av Söder som hotar "Södermalmssjälen" (personlig korrespondens). Topofilin igen alltså. Men, jag hävdar att de sista två stroforna också fångar upp och är laddad med motståndet mot de krafter i fotbollförbund, samhälle, klubbledning och försök att kommersialisera och upplevelsestyla fotbollsläktarna som skett under senare år. Dessa aktörer ges ett värde som är ännu mindre än "ett skit" och placeras lägst ner på rangskalan, till och med under motståndarsupportrar. Som motbild till dessa kavajklädda affärsmän eller politiker förs "Bajaren som tar livet med en klackspark", den bohemiske men kanske inte så framgångsrike, som är en del av klubbens mytologi, fram. I samma anda kan vi läsa en text

på Bajen Death Cults hemsida. Den handlar om puben Kvarnen, den krog som historiskt sett i allra högst grad varit en del av "bajenterritoriet" och en del i supporterarnas topofili.

ÄR DETTA SANT???

Gamla anrika Kvarnen styrs numera av en penningstinn lakej utan någon som helst förankring till Hammarby. När ägaren (Tomas) själv säger inför ca tjugo Hammarby-are att supporterarna inte betyder någonting för krogen så är det säkerligen fler än jag som höjer på ögonbrynen.

Några frågor som jag spontant ställer till mig själv efter detta är:

-Är inte Kvarnen känt i HELA Sverige som en Hammarby krog?

-Tror Ni från restaurangen på fullaste allvar att ni kommer överleva utan Bajen?

Om restaurangens representanter svara ja på någon av dessa frågor så kan dem omedelbart måla över flaggan i ölsalen, krossa HIF-rutorna vid stora baren, ge bort den nya Nacka statyn i guld samt hala ner Hammarby-flaggan utanför Tjärhovsgatan för gott!

Då kan rödvinskommunisterna och östermalspaketet härja fritt i våra kvarter. Är det så det ska va? Nej säger jag!

Bojkotta Kvarnen tills dom tagit sitt förnuft till fånga!

Vi är Bajen och vi är så mycket större än en en restaurang (som vi dock har älskat under ett sekel...)

(Bajen Death Cults hemsida <http://members.chello.se/bajenddeathcult/bdcframeset.htm>)

Det sista stycket om bojkott är dolt för läsaren om denne inte vet att man kan föra musen över den till synes tomma sidan så texten framträder.

För att ytterligare illustrera vissa av Hammarbys (och andra stockholmslags) supportergruppers inställning till maktavares och affärsmäns försök att ta över sporten och göra den till säljbar familjeunderhållning i amerikansk NHL-tappning och med efterföljande i engelska Premier League, kan vi läsa följande utdrag från en hemsida tillhörande supportergruppen Ultra Boys. Bajen Death Cults hot om att de ställer sig upp och slåss om någon försöker att tämja dem tolkar jag som en formulering av samma tankar och mentalitet.

Kämpa för supporterarnas rättigheter

Sverige är inget lätt land för en ultra att leva i. Den repression och förtryck ultras nere i sydeuropa talar om är en droppe i havet jämfört med det vi upplever i Sverige. Här är många av supporterarnas naturliga rättigheter kraftigt inskränkta. Vi vill att övriga supportrar skall få upp ögonen för de problem som vi står inför. Ultra Boys strävar alltid efter att som första alternativ när ett problem uppstår använda sig av verbala metoder för att lösa det. I frågor där den vägen inte fungerar eller byråkratin drar ut på tiden så är direkt aktion nödvändig. Vi ser inga lagar och förbud som moraliskt förkastliga att bryta mot, utan vi ser bara till Hammarbys och Ultra Boys bästa. (http://www.ultra-boys.se/v4/index.php?option=com_content&task=view&id=18&Itemid=41&lang=)

Kort sagt, här manifesteras ett motstånd mot försöken att varufiera klubb och sport och försök att anamma Pine & Gilmores (1999) teser om och lovsång till upplevelseekonomin som existerar i alla tre klubbarnas supporterled.

AIK – AIK-trubaduren – den självironiserade iscensättningen av huliganen

En artist som enligt egen benämning står för ”kunglig svartgul underhållning” (www.trubaduren.nu) är AIK-trubaduren, som får utgöra det sista exemplet på supporterrock jag tar upp här. Själv kallar han musiken för ”huliganmusik” på sin hemsida:

När *Derbykungar* släpptes i december 2000 var det vissa skivbutiker som köpte in plattan. Inköpsansvarige på Mix Skivor i Farsta är gammal gnagare och ställde fram skivorna på bästa plats i butiken, och *Derbykungar* rusade om såväl Britney Spears som Absolute Music 178 i försäljningslistan och placerade sig på en meriterande 3:e plats. Sensmoral? Mer huliganmusik till folket! (www.trubaduren.nu/sidor/historia.html)

AIK-trubaduren började spela 1994 och har sedan dess, liksom de tidigare diskuterade grupperna, spelat på klubb- eller supporterklubbsarrangemang, bortaresor och hemmamatcher. Precis som Coca Carola har artisten spelat på favoritföreningens guldfest, i detta fall 1998. På den egna hemsidan säljs de tioalet cd-skivor (i början kassetter) som producerats genom åren. År 2004 kom en samlings-cd betitlad *AIK-trubadurens bästa 1994-2004* ut. Förutom av försäljning genom supporterklubben vid matcher och arrangemang säljs cd-skivorna via ett litet nätverk av supportrar i olika stadsdelar (t ex Upplands Väsby och Lidingö) eller städer (t ex Fagersta). Dessutom säljs skivorna genom den egna hemsidans webshop och i vissa vanliga skivbutiker, vilket framgår av citatet ovan.

Låttitlarna – nedan kommenterade av artisten själv – på den senaste cd-skivan har namn som:

Jag hatar Djurgår'n – ”finns redan i en råmix-version här på hemsidan”
Alla gnagare till Götet – ”rockröj om den årliga invasionen”
Råsunda tillhör oss! – ”kommentarer överflödiga”
Stick från vår arena! – ”se ovan”
Undan för Baxter's Boys – ”om fyra svarta spökryttare som vaktar Råsundaborgen”
Bortamatch – ”om bärs och bortaresor (omöjliga att hålla isär)”
Jag trivs bäst på Norra ståplats – ”hyllning till vårt hem på jorden och laget i vårt hjärta”
Sjukare kan ingen vara – ”uppgörelse med domaren som hatar Gnaget”
Vi är Black Army – ”berättelse om det positiva med att vara illa beryktad”
Svarta gula AIK – ”bira vs. Braja”
(www.trubaduren.nu/Sidor/nyheter.html)

Låtarna *Råsunda tillhör oss!* och *Stick från vår arena!* handlar om det faktum att Djurgården spelade sina hemmamatcher på Råsundastadion under 2004 års säsong. AIK-trubadurens låtar är närmast undantagslöst covers på välkända låtar, med egna texter till.

De olika teman som är mest framträdande i AIK-trubadurens texter är dels de, för läsaren vid det här laget välkända: kärleken till klubben och dess symboler, topofilin i form av kärleken till Råsundastadion och Staden, supporterlivet med bira, bortaresor och konflikter med snuten, etc. AIK-trubaduren ägnar sig dock oftare än de tidigare diskuterade grupperna åt deklassering av de andra. De andra är då först och främst Djurgården och djurgårdare som framställs som fjolliga, omanliga (kan inte supa eller slåss) tjatrande babianer samt överklassyngel. Hammarbyarna deklasseras också de kraftfullt och utmålas som tiggande socialfall med svårartade narkotikaproblem, boendes i en skitig illaluktande slum. Inte heller hammarbyare är speciellt manliga enligt AIK-trubadurens texter. Även Göteborg och göteborgare i synnerhet och ”bönder” i allmänhet deklasseras.

Speciellt framträdande hos AIK-trubaduren jämfört med såväl Coca Carola som Bajen Death Cult är dock texter om våld, polisbrutalitet, huliganism och känslor av onnipotens då landsorten eller motståndarläktaren belägras och intas av de mäktiga AIK-supportrarna. Vi kan sammanfattande kalla detta huligantemat.

Tokiga huliganer

Vi for trehundra man från vårt avlånga land
Med tåg, buss och bilkaravaner
Å vart vi än kom så sa alla : ”Dom e tokiga huliganer!”.

I staden Köpenhamn har vi gjort oss ett namn
Där väntade militanta veganer
Det var vackert som musik när dom flydde i panik
För tokiga huliganer

På färjan över dit såldes öl å billig sprit
Den resan har gjorts av miljoner
Men det är inte känt om nåt värre nånsin hänt
Än med BA's bataljoner

I Rödbby var det dags för nästa seglats
Med osunda dryckesvaror
Tyska sjöräddningen fick ett Mayday från den
”Fräls oss från huliganer!”

Hej!

Å vi söp å vi söp å vi röjde å vi söp
Ett sjöslag helt utan kanoner
Men den resan min vän går till historien
Liksom BA's bataljoner

På Puttgardens pir vänta snutar med visir
Å två pansardivisioner

Tänk dig trehundra man som över relingen försvann
Det var BA's bataljoner

När vi vadat iland stod skeppet i brand
Vi svängde våra svartgula fanor
Ett budskap var sänt till en hel kontinent
Här är tokiga huliganer!

Vi for trehundra man från vårt avlånga land
Med tåg, buss och bilkaravaner
Å vart vi än kom så sa alla: "Dom e tokiga huliganer!".
(Text: AIK-trubaduren. Musik: Traditionell irländsk)

Här möter lyssnaren och läsaren de självutnämnda huliganerna, den "fruktade Black Army" med dess devis "Må de hata oss blott de frukta oss!" (www.blackarmy.se).

Reseberättelsen ovan är passande nog en cover på *Irish Rover*, inspelad av såväl london-irländska röjarbandet The Pogues som de gamla irländska rumlarna The Dubliners. Och visst vilar en påtaglig finkeldoft över AIK-trubadurens reseberättelse. På så sätt är också texten i hög grad en korrekt beskrivning över bortaresan som praktik och fenomen. Vad vi återfinner är berättelsen om karnevalen. Vi anar bara den mer organiserade karnevalen (i form av matchen och arrangemangen kring den) men får en inblick i den spontana, oorganiserade och "farliga" sidan av fenomenet. Karnevalen har ju i Bachtins anda setts som människans inträde i ett närmast utopiskt rike av frihet och jämlikhet där vardagens regler, strukturer och maktförhållanden kan inverteras eller skjutas åt sidan till något som är "frank and free, permitting no distance between those who came in contact with each other and liberating from norms of etiquette and decency imposed at other times" (Bakhtin citerad i Bernard-Donals 1998: 120). För en stund åtminstone. Ett tredje rum mellan (social) ordning och (revolutionär) kaos konstrueras i karnevalssituationer. Det tredje rummet kan betraktas som ett liminalt rum (van Gennep 1909/1960; Turner 1969/1995), ett mellanrum (Porsfelt 2001) som möjliggör andra handlingar, framträdanden eller idéer än i vardagen. Det är med Michel Foucaults terminologi en form av [heterotopi](#) (Foucault 1984/1998: 175-185) vi kan se i sångtexten och i de praktiker som inom supporterkulturen sammanfattningsvis kan kallas bortaresan. Heterotopi är rum (kan också vara platser) som är konstruerade inom ramarna för samhället och dess institutioner, men som innehåller motstånd mot, upphävanden av och omkastningar av just det samhälle som skapat dem. De är, enligt Foucault (1984/1998: 178) "sorts of places that are outside all places, although they are actually localizable.". Foucault delar in heterotopier två kategorier: "krisheterotopier" (som jag inte går in på här) och "avvikandeheterotopier" som är mer intressant i samband med temat jag diskuterar här.

Det handlar om en temporär (*chronic*) avvikandeheterotopi. Rummet för avvikande som skapas på supporterbussen, McDonalds i Ljungby, parkeringsfickan vid pisspausen, Köpenhamns Rådhusorg under en "invasion", eller båten mellan Rödbby och Puttgården. Det är homotopier som blir heterotopier i nuet, men inte permanent.

Vad har då denna form av temporär avvikandeheterotopi för funktioner? Foucault indikerar (ibid: 184f) att avvikandeheterotopier har två sådana. Båda i relation till övriga

rum. Den ena innebär att ett illusoriskt rum skapas, där det omgivande, reella rummet och dess olika krav och regler avskärmas som i ännu högre grad illusioner. Som en del i ett flyktförsök från den överskuggande vardagsverkligheten (Cohen & Taylor 1976/1992). Å den andra sidan, menar Foucault, kan det röra sig om konstruktionen av heterotopier som var ”perfekta”, för att visa hur det egna rummet (samhället) var fyllt av defekter, ett slags utopiska heterotopier närmast. Foucault exemplifierar här med de ”välordnade” kolonierna under 17-, 18- och 1900-talen. Jag menar att även denna form av funktion existerar i AIK-trubadurens text om bortaresan. Här förekommer den dock i omvänd form, där den temporära avvikandeheterotopin som skapas leder till att ”de goda”, de normala, samhällets stöttepelare och detta normalitetens hela kulturella och strukturella paket, framstår som eftersträvansvärt då karnevalen observeras utifrån. Då framstår ”Black Armys bataljoner” i sin avvikandeheterotopi som svin och drägg. Iscensättandet av avvikandeheterotopin kan då ses som misslyckad.

Detta senare ligger i linje med såväl Bachtins, Burkes som Le Roy Laduries berättelser om karnevalen, där ibland uppträdandena kunde ha symboliska våldsinslag såsom olika gillens beväpnade marscher genom staden. Men samtliga författare betonar den konserverande funktionen av karnevalen, som en säkerhetsventil där övertryck släpps ut, relationer och maktförhållanden (symboliskt) omkastas just för stunden. Men där allt blir vid det gamla tillslut. Karnevalen är ett fenomen som är konservativt och revolutionärt samtidigt. Historikern Peter Burke konstaterar att:

Under alla förhållanden fanns det i Europa mellan 1500 och 1800 faktiskt revoltritualer jämsides med allvarliga ifrågasättanden av den sociala, politiska och religiösa ordningen, och det ena övergick ibland i det andra. Protester uttrycktes i ritualiserad form men ritualen var inte alltid tillräcklig för att rymma protesten. Ibland exploderade vinfatet. (Burke 1978: 230)

I AIK-trubadurens text *Tokiga huliganer* sammansmälter många aspekter av supporterskapet som karneval i temporära avvikandeheterotopier. Skapade och utlevda på vägkrogar, pisspauser, eller då man i en stor grupp ”tar över” en krog, ett torg, ett tåg, eller helst en stad i en ”invasion”. När man kan frammana de förskrämda blickarna från barnfamiljen på ett invaderat McDonalds eller blickarna av avsky och rädsla hos affärsresenären på X2000 när biran, kiren eller spriten korkas upp vid tågavgång klockan 08.00... ”Visst är vi lite farliga! Kolla va dom glor! Ha ha!”. Fast det är mest på skoj, det finns sällan några mera onda direkta avsikter med det hela än att ”ha kul” (Willis 1977/1991: 77ff). Det rör sig om en estetisering av våldet, huliganen, ett iscensättande av själva fördomarna om supportern/huliganen som existerar i det allmänna samhälleliga medvetandet. Hotet om våld i AIK-trubadurens *Tokiga huliganer* är just en sådan lek, närmast av självvironisk karaktär, med våldsamheten och huliganimagen i form av symbolisk våldsamhet.

Men, ibland kan ”vinfatet explodera”, som sagt. Karnevalen blir till karneval just därför att människor accepterar den som det och (helst) spelar med. Det är ett skådespel och ett uppträdande som skapar och skapas i en liminal heterotopi. Det bygger på samspelet mellan aktör och åskådare. Men om åskådarna inte förstår aktörerna? Om åskådarna misstolkar träsvärden som skarpa och svordomarna bland karnevalsdeltagarna som händelser i det ”verkliga” sociala rummet? Om det tillfälligt konstruerade rummet för avvikelsethetero-

topi som de resande supporterarna iscensätter på olika platser under bortaresan tolkas som revolution och åskådarna blir eller redan är poliser eller vakter? Vad händer då? Det estetiserade, symboliska våldet som iscensatts kan, tyvärr, fort omformas till revolution och repression om publiken inte klarar av att se att det är just estetisering, symbolik och lek med våldet i en temporär avvikandeheterotopi som supporterresan ut i landet eller världen normalt utgör, och som AIK-trubaduren i sin lite självvironiska text fångar mycket väl. Den estetiserade huliganen i självironisk tappning. Det är inte den ”riktiga”, organiserade huliganen som besjungs av AIK-trubaduren, utan karnevalsdeltagaren.

Supporterrock – en mistel på fotbollens och supporterrörelsens trän

Jag vill här inte ge någon mer ingående analys av temat supporterrock vare sig i Sverige eller internationellt. Området är för outforskat för det. Jag nöjer mig med att konstatera att här existerar ett fenomen som verkligen är i gränslandet mellan rock och samhälle, mellan kommersialism och värnandet av en mer eller mindre konstruerad autenticism, mellan revolution och konservatism, mellan karnevalisk utlevnad och samhällelig repression. Genren är förvisso spretig. Jag har i artikeln försökt att illustrera detta i mina val av artister. Från en grupp som har en lång historia och position i en annan genre – punken – i form av Coca Carola, till Bajen Death Cult och AIK-trubaduren som sinsemellan skiljer sig från varandra både vad gäller musikaliskt uttryck (och egen skapandeförmåga) men delar det förhållande, att inget av banden skulle ha något existensberättigande utan idrottsklubbarna och dess supporterskaror. Särskilt de senare två banden blir därför något av mistlar. Misteln är en parasitväxt som växer på ett värdträd, efterhand utvecklar tillräckligt med gröna blad för att ta upp koldioxid från luften, men ändå hämtar sin näring ur värdträdet. En lite elak växt sådär, men kul att se när man träffar på den någon enstaka gång.

Källförteckning

Litteratur

- Andersson, Thorbjörn (2002) *Kung Fotboll. Den svenska fotbollens kulturhistoria från 1800-talets slut till 1950*. Doktorsavhandling i historia. Lund: Symposion.
- Bale, John (1998) ”Virtual fandoms: futurescapes of football”, i Brown, Adam (red) *Fanatics! Power, identity and fandom in football*. London: Routledge.
- Bernard-Donals, Michael (1998) “Knowing the subaltern: Bakhtin, carnival and the other voice of the human sciences”, i Mayerfield Bell, Michael & Gardiner, Michael (red) *Bakhtin and the Human Sciences*. London: SAGE.
- Burke, Peter (1978) *Folklig kultur i Europa 1500-1800*. Stockholm: Författarförlaget.
- Carrington, Ben (1998) ”’Football’s coming home’ but whose home? And do we want it?: nation, football and the politics of exclusion”, i Brown, Adam (red) *Fanatics! Power, identity and fandom in football*. London: Routledge.
- Cohen, Stanley & Taylor, Laurie (1976/1992) *Escape Attempts. The Theory and Practice of Resistance to Everyday Life*. London: Routledge.

- Foucault, Michel (1984/1998) "Different Spaces" i Foubion, James (red) *Eesthetics. Essential works of Foucault 1954-1984, vol 2*. London: Penguin Books.
- Gennep, Arnold van (1909/1960) *The Rites of Passage*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Giulianotti, Richard & Armstrong, Gary (2002) "Avenues of contestation. Football hooligans running and ruling urban spaces", i *Social Anthropology* Vol 10, no 2.
- Giulianotti, Richard & Robertson, Roland (2004) "The globalization of football: a study in the glocalization of the 'serious life'", i *The British Journal of Sociology, Vol 55 issue 4*.
- Le Roy Ladurie, Emmanuel (1979/1982) *Karnevalen i Romans – från kyndelmäss till askonsdag 1579-1580*. Stockholm: Atlantis.
- Pine, B Joseph & Gilmore, James (1999) *The Experience Economy – Work is Theatre and Every Business a Stage*. New York: Harvard Business School Publishing.
- Porsfelt, Dan (2001) *Management trainee – möten med förhinder*. Doktorsavhandling, Institutionen för Arbetsvetenskap, Avdelningen för industriell produktionsmiljö, Luleå Tekniska Universitet, 2001:24.
- Redhead, Steve (1997) *Post-Fandom and the Millennial Blues: The Transformation of Soccer Culture*. London: Routledge.
- Tapp, Alan & Clowes, Jeff (2000) "From 'carefree casuals' to 'professional wanderers' – Segmentation possibilities for football supporters", I *European Journal of Marketing*, Vol 36 no 11/12.
- Turner, Victor (1969/1995) *The Ritual Process. Structure and Anti-Structure*. Chicago: Aldine de Gruyter.
- Willis, Paul E (1977/1991) *Fostran till lönearbete*. Göteborg: Röda Bokförlaget.

Hemsidor på Internet:

AIK-trubaduren: www.trubaduren.nu

Bajen Death Cult: <http://members.chello.se/bajenddeathcult/bdcframeset.htm>

Black Army: <http://www.blackarmy.se>

Coca Carola: <http://www.beatbutchers.com/cocahistoria.htm>

Die Toten Hosen: <http://www.dth.de>

Garry Bushell: <http://www.garry-bushell.co.uk/oi/index.asp>

Ultra Boys: <http://www.ultraboys.se/v4>

Övriga källor:

Close-up Magazine (2003) # 59, juni/juli.